

Asistente familiare straine: drepturi, oportunitati si obligati

Regione Emilia-Romagna

Assessorato alla Promozione delle politiche sociali e di quelle educative per l'infanzia e l'adolescenza.
Politiche per l'immigrazione. Sviluppo del volontariato, dell'associazionismo e del terzo settore.

Index

Intrarea si sederea regulamentara in Italia	pag. 3
Semnarea rugulara a contractului de munca	pag. 8
Aspecte previdentiale si tutelare	pag. 12
Problemele si dificultatiile care le pot gasi asistenti familiari	pag. 16
Servicii pentru sanatatea femeilor imigrate	pag. 20
Oportunitatiile formative si de dezvoltare profesionala	pag. 26

Regione Emilia-Romagna

Assessorato alla Promozione delle politiche sociali e di quelle educative per l'infanzia e l'adolescenza.
Politiche per l'immigrazione. Sviluppo del volontariato, dell'associazionismo e del terzo settore.

Intrarea si sederea regulamentara in Italia

Normativa italiana care reglementeaza modul de intrare si sedere in Italia a cetatenilor straini este constituita de D.Lgs 286/98 si ulterior modificat de legile 189/2002 si 271/2004 si de Regulamentul concretizat D.P.R. 394/1999 si ulterior modificat de D.P.R. 334/2004.

Cetatenii care nu apartin Uniunii Europene

Pentru a intra in Italia si a lucra ca asistenta familiala persoana straina care traieste intr-o Tara extra UE trebuie sa fie incadrata „in cotele de intrare a muncitorilor straini” programate de Guvern cu unu sau mai multe Decrete in cursul anului.

Cu aceste Decrete, este posibil ca Guvernul sa precizeze cote rezervate de intrare pe motiv de lucru domestic sau de asistenta: pentru prima data D.P.C.M 17.12.2004 a prevazut o cota rezervata la nivel national de 15.000 de intrari.

Ca prima atentie deci este aceea de a astepta intrarea in vigoare a Decretului anual de „**cote de intrare**” (quote di ingresso) pentru a incepe procedeul de cerere de intrare si angajarea unui cetatean strain pentru asistenta familiala.

PROCEDEUL

- Angajatorul prezinta **cererea de angajare** (richiesta di assunzione) a unuia sau mai multi muncitori straini la Sportello Unico pentru Imigratia instituit de catre Prefectura;
- Daca nu se ivesc probleme si angajatorul confirma dorinta de a angaja, Sportello Unico verifica daca exista cote de intrare nefolosite, si in caz pozitiv acorda **nulla osta** (nulla osta) pentru munca (sezoniera, subordonata pe timp determinat sau nedeterminat, autonom). Nulla osta vine eliberat la angajator sau, la cerere vine transmis direct la biroul consular italian in tara de origine a muncitorului strain;
- Muncitorul strain cere la reprezentanta diplomatica sau consulara **viza de intrare** (visto di ingresso), care vine eliberata in 30 de zile succesive;

La acest punct muncitorul strain poate intra in Italia cu urmatoarele documente:

- a) Pasaportul sau un document echivalent;
- b) Viza de intrare;
- c) Documentatia motivarii care justifica voiajul;

>Intrarea si sederea regulamentara in Italia

In timp de urmatoarele **8 zile** de la intrare in tara, muncitorul strain trebuie sa mearga la Sportello Unico sa iscaleasca **contractul de sedere** (contratto di soggiorno) pentru munca, si intr-o faza succesiva, trebuie sa retraga permisul de sedere (eliberat de Questura).

Durata **permisului de sedere** (permesso di soggiorno) pentru munca este aceea prevazuta de contractul de sedere:

Maxim 1 an pentru o munca subordonata pe timp determinat;

Mazim 2 ani pentru o munca subordonata pe timp nedeterminat;

Reinnoirea permisului de sedere trebuie ceruta de catre muncitorul strain la Questore din provincia unde locuieste, minim:

90 de zile inainte de expirarea pentru munca pe timp nedeterminat;

60 de zile inainte de expirarea pentru munca pe timp determinat.

INDATORIREA ANGAJATORULUI

A) Angajatorul trebuie sa prezinte la Sportello Unico **cererea nominala**, (pe formulare speciale), care contin indicatiile:

- generalitati ale angajatorului (complete);
- generalitati ale muncitorului strain (complete);
- tratamentul retributiv si asigurativ (scris si pe propunerea de contract de sedere);
- de o **locuinta** dotata de conditii de locuire si dotata de conditii igienico sanitare corespunzatoare, sau sa fie in parametrii minimi prevazuti de lege pentru lucuintele rezidentiale publice;
- de a se obliga sa sustine cheltuielile de drumul de intoarcere in tara de origine al muncitorului;
- raspunderea de a comunica fiecare schimbare in ceea ce priveste raportul de lucru.

La cerere va trebui sa fie anexata propunerea de stipulare a contractului de sedere pe timp nedeterminat, determinat sau sezonier, cu orar nu inferior la 20 de ore saptamanale si, in caz de asistenta familiala, un salariu lunar nu inferior minimului prevazut pentru o contributie minima sociala (circa € 374,97).

Este important de sublineat ca art.30 bis, adaugat de DPR 334/2004, dispune

ca verificarea congruentei in raport cu capacitatea economica al angajatorului (valabila in general pentru angajatori care angajeaza muncitori subordonati imigrati), nu este aplicata angajatorului cu patologii grave sau handicap care limiteaza autosuficienta, si care doreste sa angajeze un muncitor strain special pentru asistenta lui.

B) Pentru a instaura un nou raport de lucru, patronul trebuie:

- sa semneze la Sportello Unico un nou contract de sedere pentru lucru;
- sa comunice in termen de 5 zile la Sportello Unico data inceperii si de terminare al raportului de munca cu cetateanul strain.

Cetatenii neocomunitari

Incepand cu data de 1 mai 2004 si pana in data de 1 mai 2006 cetatenii Statelor de noua aderare pot sa aiba acces pe piata de lucru italiana pe baza cotelor rezervate cu speciale Decrete de programare.

Procedul de angajare este acelasi prevazut pentru cetatenii strain dar simplificat in sensul ca nu este prevazuta eliberarea nulla osta pentru intrare, si nu este nevoie nici de viza de intrare. Nu este cerut nici contractul de sedere, nici garantia locuintei nici acoperirea cheltuielilor de drum, pentru reintrarea muncitorului in tara de origine.

Angajatorul italian sau strain cu sederea regulara in Italia, si care are intentia sa instaureze in Italia un raport de lucru subordonat pe timp determinat ori nedeterminat cu un muncitor neocomunitar, trebuie sa prezinte la Direzione Provinciale del Lavoro (din locul unde se va desfasura prestatia de lucru) o cerere de **autorizare la lucru** care contine: generalitatile persoanei interesate si ale muncitorului, conditiile de lucru oferite (contractul colectiv aplicat, calificarea si nivelul de incadrare contractuala, retributia bruta lunara, orarul de lucru, localitatea unde se lucreaza, forma contractuala: pe timp nedeterminat, pe timp determinat, sezonier) anexand contractul de lucru stipulat cu cetateanul neocomunitar, conditionat de eliberarea autorizatiei de lucru si la cererea cartii de sedere.

Direzione Provinciale de Lavoro, vazand disponibilitatea cotelor, elibereaza autorizatia de munca si o transmite angajatorului si la Questura competenta pe teritoriu, la care va trebui sa mearga muncitorul pentru a i se elibera **cartea de sedere** (carta di soggiorno) pentru lucru.

>Intrarea si sederea regulamentara in Italia

Reintregirea familiei

Daca se posedeaza cartea de sedere sau permisul de sedere de durata nu inferioara la un an, se poate prezenta cererea de nulla osta pentru reintregirea familiei cu:

- Sot/sotie neseparati legal;
- Copii de varsta inferioara la 18 ani care sunt in intretinere;
- Copii majori intretinuti invalizi totali;
- Parintii intretinuti, daca nu au alti copii in tara de origine sau din locul de provenienta adica parinti care au mai mult de 65 de ani in cazul in care ceilalti copii nu pot sa i intretina din cauza gravelor motive de sanatate documentate.

Cererea trebuie prezentata la Sportello Unico pentru Imigratia in Prefectura judetului de resedinta a persoanei interesate specificand generalitatiile persoanei interesate si ale persoanelor de a reintragi, si anexand documentele care dovedesc;

- disponibilitatea unei locuinte conforma la parametrii minimi prevazuti de lege (dovedit de biroul comunal competent) adica certificatul de conditiile igienico-sanitare corespunzatoare eliberat de USL. In caz de copii minori de 14 ani este suficient, consimtamentul proprietarului apartamentului in care va locui minorul;
- disponibilitatea de un **venit** anual (al solicitantului plus familiari cu care convietuieste) sa nu fie inferior la importul anual a alocatiei sociale (€ 4.874,61 pentru 2005) daca se cere reintregirea familiei, (dublu pentru doi familiari);
- daca solicitantul poseda **cartea de sedere** sau **permisul de sedere**, de durata nu inferioara la un an;
- raportul de **rudenie** (parentela), varsta minora si compozitia nucleului familiar;

Pentru parinti si copii majori intretinuti, este necesar a dovedi:

- Invaliditate totala (pentru copii majori);
- Grave motive de sanatate (care impiedica pe ceilalti copii, sa intretina parinti peste 65 de ani);

- Conditia economica in tara de provenienta.

Copia cereri cu stampila de la Sportello Unico pentru Imigratia si initialele celui de la receptie vor trebui transmise familiarului, in strainatate ca sa poate fi aratata la Reprezentanta Diplomatica sau consulara italiana, in momentul cererii **vizei de intrare**.

Autoritatile consulare, dupa ce au primit nulla osta de la Sportello Unico pentru Imigratie (eliberarea prevazuta in timp de 90 zile) sau daca au trecut 90 de zile de la cerere (chiar si fara a avea nulla osta de la Sportello Unico pentru Imigratie din Italia) daca se indeplinesc toate clauzele prevazute de normativele in vigoare, in 30 de zile, de la prezentarea cererii pentru viza, vor elibera viza de intrare pentru reintregirea familiei.

Semnarea regulara a contractului de munca

Nu exista un contract national pentru "Asistentele Familiare", de aceea se face aluzie la contractul colectiv al „Muncitorilor Familiari”.

Acest contract prevede 4 nivele de **INCADRARE PROFESIONALA**:

- **1° categorie super** (pentru cine are o diploma sau un atestat (atestato) profesional recunoscut de o Institutie publica);
- **1° categorie** (pentru cine lucreaza in plina autonomie (autonomia) si este responsabil de sarcina data special de angjator);
- **2° categorie** (pentru cine face o munca profesionala cu precize indicatii date de catre angajator);
- **3° categorie** (pentru cine face o munca generica cu mai putin de 14 luni de munca).

N.B.: pentru "asistentele familiare", fara diploma recunoscute, se foloseste 1° categorie.

TRATAMENTUL ECONOMIC (trattamento economico) variaza in baza la incadrarea profesionala, la tipul de prestatie si anual vine tinut la zi in acord cu partile sindicale si al angajatorului (in functie costului de viata analizat de ISTAT in data de 30 Noiembrie in fiecare an).

Muncitorii convietuitori au dreptul la masa si casa (vitto e alloggio); la cei care nu sunt convietuitori, care efectueaza cel putin 6 ore pe zi, au dreptul la o masa pe zi.

PERIOADA DE PROBA (periodo di prova) este:

- 30 de zile lucratoare de la data angajarii pentru muncitorii de 1° categorie super si de 1° categorie;
- 8 zile lucratoare de la angajare pentru muncitorii de la 2° si 3° categorie.

ORARIUL DE LUCRU (orario di lavoro) este urmatorul:

- 10 ore pe zi ne consecutive (max 54 ore pe saptamina) pentru muncitorii convietuitori;
- 8 ore pe zi ne consecutive (max 44 ore pe saptamina) pentru muncitorii care nu convietuiesc.

Este admisa angajarea pe timp partial pentru 25 de ore pe saptamana in regim de convietuire doar pentru muncitorii studenti intre varstele de 16 si 29 de ani, care frecventeaza cursuri de studii dovedite cu un titlu recunoscut de Stat sau institutiile publice.

CONCEDIUL ANUAL (ferie annuali) este de **26 de zile** lucratoare, cu o plata zilnica de 1/26 din plata lunara incluziv masa si cazare daca este prevazut.

La cererea muncitorului si de acord cu angajatorul, este posibila acumularea concediului in timp maxim de doi ani.

PERMISELE PLATITE (permessi retribuiti) prevazute de contract sunt **16 ore** pe an pentru muncitorii convietuitori si de 12 ore pe an pentru muncitorii care nu convietuiesc, dar care lucreaza cel putin 30 de ore pe saptamana.

Aceste ore de permis sa pot folosi pentru **vizitele medicale** documentate care au fost programate in timpul orelor de munca.

Sunt prevazute ore de permis aditionale platite pana la un maxim de 3 zile pentru grave probleme familiare si in caz de **deces** al unui familiar; la muncitorul barbat la care i se naste un **copil** are dreptul pana la 2 zile de permis.

Muncitorii cu orar saptamanal cu cel putin 20 ore septamanale au dreptul la aceleasi ore de permis, dar ne platite.

In caz de **casatorie** (matrimonio) **al muncitorului** este prevazut un concediu de 15 zile calendaristice.

N.B. Pentru a frecventa cursuri de **formare profesionala** specifica, contractul prevede 40 ore anuale platite, pentru muncitorii cu timp plin si nedeterminat cu vechime de servicii de cel putin 18 luni la acelasi angajator.

In contractul trebuiesc prevazuti al **13° salar**, Lichidarea (**TFR**) si repausul saptamanal (riposo settimanale).

In caz de **boala** (malattia) **al muncitorului**, dovedita cu certificat medical, in baza la vechimea de servicii, are dreptul la mentinerea locului de munca si la plata, dupa modalitatea aratata in tabel:

>Semnarea rugulara a contractului de munca

Absente pentru boala

Vechime in serviciu	Mentinerea locului	Zile anuale de absenta de boala platite		
		Total zile platite	Din care primele trei zile consecutiv	Zile succesive
Pana la 6 luni	10 zile de calendar anual de absenta de boala	8 zile	50% din plata globala	100% a platii globale de la 4° la 8° zi
De la 6 luni la 2 ani	45 de zile de calendar anuale pentru absenta de boala	10 zile	50% din plata globala	100% a platii globale de la 4° la 10° zi
Peste 2 ani	180 de zile de calendar anuale de absenta pentru boala	15 zile	50% din plata globala	100% a platii globale de la 4° la 15° zi

N.B.: **accidentul** (infortunio) **de munca trebuie denuntat la INAIL** (pe un formular special 117-I) pana in 24 ore si telegrafic daca este mortal sau in doua zile de cind s-a produs.

Absente pentru accident

Vechime de serviciu	Mentinerea locului de munca	Tratamentul remunerativ	
		Primele trei zile	Zile succesive
Pana la 6 luni	10 zile de calendar anuale de absenta pentru boala	100% a platii globale care este platita de angajator	despagubire INAIL
De la 6 luni la 2 ani	45 de zile de calendar anuale pentru absenta de boala	100% a platii globale care este platita de angajator	despagubire INAIL
Peste 2 ani	180 de zile de calendar anuale de absenta pentru boala	100% a platii globale care este platita de angajator	despagubire INAIL

In caz de **MATERNITATE MUNCITOAREA** (maternità) nu poate fi data afara, decit pentru o cauza justa, de la inceputul sarcinii, daca a inceput in timpul raportului de lucru pana la intreruperea perioadei obligatorie de repaos (3 luni dupa nastere).

Aspecte previdentiale si tutelare

Daca locuiti legal in Italia pentru lucru, aveti dreptul la un corespunzator contract de munca, si, daca posedati rechizetele aveti dreptul la prevederi sociale si de asistenta.

Contributia si pensia (Contributi e pensione)

Legea n. 638 din 1983 prevede ca, pentru a obtine o saptamina completa de contributie, este necesar sa se lucreze cel putin 24 de ore saptaminale, in caz contrariu, vor fii recunoscute contributiile proportionale cu orele lucrate (limita de 24 de ore saptaminale se poate ajunge, lucrând la mai multi angajatori).

A) Lucratori familiari straini care continua sa traiasca in Italia

Prestatie de pensie in sarcina INPSULUI

Lucratorii familiari straini au aceleasi drepturi ca si lucratorii italieni, si in particular la urmatoarele prestatii vincolate de a avea un minim de contributie varsata in timpul activitatii de lucru:

- **Pensie de batranete,**
- **Pensie de vechime in functie,**
- **Alocatie de invaliditate,**
- **Pensie de incapacitate de a lucra si alocatie de asistenta personala continuativa,**
- **Pensie de urmas.**

Pensia de batranete

Pensia de batranete se obtine cind se ajung anii (requisiti), care actual sunt 65 de ani pentru barbati si 60 de ani pentru femei, cu minim de 20 de ani de contributi varsati.

Pensia de vechime in functie

Pensia de vechime in functie se poate obtine inainte de a fi implinit varsta de pensie de batranete, in prezenta mai multor conditii particulare de varsta si de contributi varsate (minim 35 de ani de contributi).

Alocatia ordinara de invaliditate (invalidità) si pensia de incapacitate de a lucra

Aceasta pensie este alocata muncitorilor care au o infirmitate fizica sau

mintala, partiala sau totala si in posesul de unele rechizite fizice (5 ani de contributii din care cel putin 3 in ultimi cinci ani inainte de cerere).

Pensie de urmas (superstitii)

Este platita o pensie, cind exista deja un minim de contributie varsata la moartea muncitorului asigurat sau pensionat, pentru sotie/sot, copii minori sau majori care studieaza sau sunt inapti.

Alte prestari pentru invaliditate

In cazul de pierdere a serviciului, persoanele care poseda cartea de sedere, si care nu au minimul de contributii varsate pentru a obtine pensiile mai sus descrise in prezenta gravelor forme de boala, pot sa prezinte la Comisia medicala ASL care are atributia pe teritoriul, cererea de invaliditate civila si in cazurile mai grave si cererea de alocatie de insotitor.

B) Pensia pentru muncitorii extracomunitari repatriati

In caz de repatriere (rimpatrio), muncitorul extracomunitar poate sa obtina o pensie in baza la contributiile varsate in Italia cind a implinit 65 de ani, atat pentru barbati cit si pentru femei.

Sunt recunoscute mai multe drepturi, printre care si suma contributiilor varsate in tari diferite (principiul totalizarii), daca muncitorii sunt cetateni ale Comunitatii Europene sau a Statelor legate de Italia de acorduri bilaterale sau multilaterale de Siguranta Sociala.

- Zona interesata la aplicarea regulamentului european comunitar n. 1408/71: Austria, Belgia, Danemarca, Finlanda, Franta, Germania, Grecia, Irlanda, Luxemburg, Olanda, Portugalia, Anglia, Spania, Suedia, Islanda, Liechtenstein, Norvegia, Elvetia (din 1/6/2002), Cipru, Estonia, Lettonia, Lituania, Malta, Polonia, Republica Ceha, Slovacia, Slovenia, Ungaria (din 1/5/2004).
- Zona interesata de acorduri bilaterale: Argentina, Australia, Brasilia, Canada si Quebec, Capo Verde, toate teritoriile ale Ex Jugoslaviei (pentru Slovenia, din 1° august 2002, in baza la conventia autonoma), Jersey si alte insulele a Canalului, Monaco, San Marino, Tunisia, Turcia (din 12 aprilie 1990, in baza la Conventia Europeana de siguranta Sociala), Venezuela, Uruguay, Usa, Vaticanul si Croatia din 1/11/2003.

>Aspecte previdentiale si tutelare

In aceste cazuri drepturile la tratamentul de pensii sunt protejate in baza criteriilor stabilite de respectivele conventii.

Alte servicii pensionistice

Maternitate obligatorie

Asistentele familiare au dreptul sa se abtina de la lucru:

- Cele 2 luni antecedente presupusei date de nastere, cu exceptia eventualelor anticipatii prevazute de lege sau in caz de particulare conditii de sanatate;
- Cele 3 luni succesive de la data nasterii.

Dovada de plata a contributiilor pentru dreptul la alocatia de maternitate

Lucratoarea are acest drept, daca in 24 de luni precedente maternitatii, a varsat 52 de contribute saptamanale: in alternativa, daca in 12 luni antecedente inceperea sarcinii a varsat cel putin 26 de contributii saptamanale (este indicat de a se prezenta cererea chiar daca nu au fost varsate contributiile minime).

Alocatia economica de maternitate este de 80% din retributia zilnica conventionala (reduca comparativ cu retributia reala), folosita pentru calculul contributiilor INPS.

Alocatia este platita direct de INPS, in prezenta cererii lucratoarei, care trebuie prezentata la INPS, nu mai tarziu de 6 luni de la nastere.

Lucratoarele familiare nu au dreptul:

- Concediul post natal (perioada de absenta facultativa pentru a ingriji copilul dupa nastere),
- La odihna zilnica (ore de alaptat),
- Concediul pentru copilul bolnav.

BOALA

Daca muncitorul lipseste de la locul de munca pentru ca este bolnav, INPSUL nu plateste nici o alocatie economica. Contractul de munca prevede o integrare care o plateste angajatorul.

Este util ca certificatul medical sa fie trimis si la INPS pentru recunoasterea

contributiilor previdentiale si pentru zilele de absenta de la lucru pentru boala (asa numite contributi "figurative").

IMPORTANT: Muncitorul trebuie sa anunte din timp angajatorul de inceputul bolii, si trebuie sa inmaneze la angajator certificatul medical (certificato medico) in timp de 3 zile; sunt valabile dispozitiile de lege privind vizitele de control, (anumite ore, etc..).

ACCIDENT

In prezenta unui accident de munca, daca durata depaseste 3 zile, muncitorul familiar are dreptul la retributie de la INAIL.

Alte drepturi

Muncitorii familiari, ca si ceilalti muncitori, in prezenta dovezilor legale au dreptul:

- La **alocatia de somaj** (disoccupazione) **ordinar** si la **drepturi reduse**, in caz de intrerupere a muncii pentru concedierea din locul de munca,
- La **alocatia pentru nucleul familiar**, pentru sot/sotie sau copii minori intretinuti,
- La **alocatia economica** in prezenta **tuberculozei**,
- La **tratamentul termal** avand particulare patologii prevazute de lege.

Problemele si dificultatiile care le pot gasi asistenti familiari

Dificultati initiale

In realatia cu persoana care este asistata, factorul care in majoritatea cazurilor creeza dificultati este faptul ca nu accepta si refuza (rifiuto) ajutorul, si se comporta in diferite feluri. Poate sa fie util, in aceasta prima faza, in cazurile cind familiari sunt prezenti si disponibili, cerearea unui ajutor catre ruda care este mai apropiata la batran/batrana ca in acest fel sa acopere un rol de intermediar (mediazione), ajutand la reciproca intelegere intre cele doua persoane informandu-le si despre detalii.

Se poate intampla ca familiarii, sa subestimeze gravitatea situatiei persoanei, si nu i-si dau seama de ameliorarea persoanei in varsta si nu apreciaza importanta relatiei de apropiere si de sentimentul care se creeza intre batranul si asistententul familiar. Aceste purtari pot provoca sentimente negative ca si suparare si deluzie de a nu vedea recunoscut efortul facut, sau gandul ca o persoana este incapabila in propriul servici. A se confrunta si cu alte persoane care efectueaza aceeasi profesie, si care au avut aceleasi dificultati initiale, poate fi de ajutor a intelege si a depasi problemele relationale. Dobandind cunostinta ale principalelor probleme asistentiale specifice a acestei munci de ingrijire si cunostinta (consapevolezza) necesara a competentelor tehnice si relationale, este indispensabil pentru a imbunatati propriile capacitati profesionale.

A ingriji o persoana batrana

A ingriji o persoana batrana inseamna mai ales sa-i imbunatatesti bunastarea (benessere) si calitatea vietii si nu neaparat recuperarea capacitatilor ei functionale si de cunoastere: pretiosul ajutor ale asistentelor familiare este cel de a mentine persoana in mediul ei de viata garantandu-i un ajutor in diferitele aspecte ale vietii, asigurandu-i o adecvata tutela in aspectele vietii cotidiene.

Intalnirea cu nevoia, cu neplacerile si cu durerea poate sa atace sensul de eficacitate a propriului lucru producand deprimere (depressione) si sens de neputinta. Este foarte importanta cunoasterea conditiilor de sanatate si situatia globala a persoanei, folosindu-se de familie si de personalul expert (medic, asistent social, operatori sociali). A colabora la un proiect de ingrijire (progetto di cura) in care toate persoanele implicate sunt informate de propriile indatoriri, ajuta asistentul familiar sa redimensioneze asteptarile si sa efectueze mai bine munca sa.

A avea grija de propria persoana

Asistand o persoana care nu este autosuficienta se risca de a se adecva la ritmul ei de viata: conditia de convietuire sacrifica partea privata la amandoi si necesitatea de a garanta continuitatea si permanenta in ingrijire, reduce timpul pe care asidenta familiala ar putea sa il dedice la viata ei privata. Este indispensabil sa se beneficieze de momente de libertate si de spatii de viata personala pentru a putea valorifica propriile interese; a avea grija de propria sanatate (ex. Cursuri de activitati de miscare), iesind din singuratatea raportului cu persoana asistata, frecventand locuri de socializare (socializzazione) cu prieteni si cu persoane cu care se pot impartii sentimentele, mentinand contact cu asociatiile de imigrati, pentru a depasi sentimentul de departare, nesiguranta conditiei de imigrat si sa se poate dispune de un ajutor pentru a rezolva problemele practice (inlocuitori in timpul concediului, locuinta temporara in momentele de trecere).

Izolarea, singuratatea, oboseala si depresiunea, unele ori, pot indruma persoana sa gaseasca solutii usoare (de exemplu consumul de bauturi alcoolice (alcolici), tranchilizante, droguri ecc.) ca sa micsoareze sensul de tristete. Aceasta situatie poate duce la obiceiuri care nu rezolva problemele, din contra agraveaza conditia. Este necesar de a nu neglija aceste comportari si atat de important este dialogul cu alte persoane (de exemplu cu doctorul de familie).

Perioadele de odihna sau orele de permis prevazute de contract sunt importante pentru a putea recupera din punctul de vedere psico-fizic de aceea este oportun de a nu renunta la ele.

Alte dificultati

- A avea grije de o persoana inseamna intrarea in sfera cea mai intima a ei. Unele dati gesturi sau purtari ale persoanelor batrane pot provoca situatii de dificultate (disagio) si de jena: in aceste cazuri este bine sa se clarifice cu persoana propriul rol profesional. A putea vorbi de aceste situatii cu persoane care efectueaza acelasi servicii, ajuta sa se inteleaga ca poate sa faca parte de o experienta de lucru. Divers este cazul cind este vorba de importunare sexuala (molestie sessuali), adica repetate purtari, gesturi, fraze in scop sexual din partea persoanei batrane sau din partea familiarilor ei, care ofenseaza demnitatea asistentei. A suporta de frica posibilitatea de a nu fii

>Problemele si dificultatiile care le pot gasi asistenti familiari

crezute, sau frica de a pierde serviciul, creaza o clima de intimidare care lasa locul la o ulterioara suferinta psihologica. In fata acestor intamplari este important sa se reactioneze, si sa se infrunte situatia vorbind cu persoane de incredere, de exemplu cu propriul medic de familie sau cu asistentul social.

- Aistenta familiala se poate afla in dificila situatia de a conduce persoana batrana spre moarte. Decesul (decesso) persoanei batrane este o problema pentru asistenta ca, cu doliul si parerea de rau, trebuie sa infrunte si pierderea serviciului, pierderea casei si a sigurantei economice. Este posibili de a gasi un ajutor la serviciile publice (ex. Fortele de munca) sau la privati (ex. Asociatii de voluntariat, asociatii de imigrati, ecc.) activi la nivelul local (a se consulta lista anexata).

Pentru a incheia

1) Este necesar de a castiga profesionalitate (professionalità). Profesionalitatea creste valoarea munci care se efectueaza, imbunatateste calitatea, si permite sa se infrunte cu mai mare constiinta problemele, in special cele legate de relatii si de emotii.

2) Este important, pentru persoana imigrata, sa aiba contact cu persoane, grupuri si asociatii cu care sa tina relatii de prietenie, solidaritate (solidarietà) si ajutor, in felul acesta se cunosc mai usor oportunitati de distractii, de formare, de sociabilitate, de ajutor prezente pe teritoriul.

Servicii pentru sanatatea femeilor imigrate

Cetateni prezenti pe teritoriul regional au dreptul la asistenta sanitara.

CINE ARE DREPTUL DE A SE INSCRIE LA SERVICIUL SANITAR NATIONAL

Au dreptul de a se inscrie la Serviciul Sanitar National:

- cetatenii extracomunitari in regula cu permisul de sedere pentru motive de lucru subordonat si autonom, motive familiare, cererea de azil politic si azil umanitar, asteptarea adoptiei, sau de incredintare si in asteptarea obtinerii cetataniei italiene
- cetatenii extracomunitari cu
- cererea de reinnoire a permisului de sedere
- cetatenii extracomunitari in caz de reinnoirea permisului de sedere pentru munca subordonata, autonoma cu documente care sa dovedeasca existenta unui eventual recurs contra prevedementului de refuz al reinnoirii ori recipisa de inscriere de la prezentarea cererii de reinnoire; in caz de rezervare fara sa fie documentata de respectiva chitanta, copia dupa permisul de sedere expirat recent sau in expirare, autocertificare care se demonstreze cererea de reinnoire a permisului de sedere, si autocertificarea care demonstreaza ca se lucreaza.

Cetatenii din Uniunea Europeana care au resedinta in Italia sau cei care sunt domiciliati in Italia pe motiv de munca.

Inscrierea la Serviciul Sanitar National este gratuita si da dreptul de a alege medicul de familie (medico di famiglia) sau pediaterul (pediatra) de incredere.

Persoanelor inscrise la Serviciul Sanitar National este eliberata o **legitimatie sanitara** (tessera sanitaria), care este un document individual pe care sunt scrise datele anagrafice si codul fiiscial al persoanei. Acest document, are aceeasi durata a permisului de sedere, si este necesar pentru a avea asistenta sanitara (de exemplu: vizite medicale, analize, internari in spital). Participarea la cheltuieli se face cu aceeasi modalitate ca si pentru cetatenii italieni.

Asistenta sanitara este valabila si pentru familiarii intretinuti de persoana inscrisa si regulari locuitori.

Ce este necesar pentru a se inscrie la Serviciul Sanitar National

Pentru a obtine inscrierea trebuie mers la Circumscripția (Distretto dell’Azienda Usl) sanitara unde este domiciliul (domiciliul este cel mentionat in permisul de sedere) cu:

- Actul de identitate personala (ex. Buletin/pasaport);
- Permisul de sedere sau recipisa de la cererea de reinnoire, si copia vechiului permis de sedere (vezi mai sus);

CINE NU ARE DREPTUL DE A SE INSCRIE LA SERVICIUL SANITAR NATIONAL

Cetateni extracomunitari fara permisul de sedere NU au dreptul la inscrierea la Serviciul Sanitar National. Li se elibereaza o legitimatie cu cod STP (tessera a codice STP) (Strain Temporar Present) care da dreptul curelor urgente si esentiale pentru boala sau accident, ajutor in medicina preventiva si prestatii de tratamente in legatura cu ele, si in particular: ajutor in apararea sarcinii si a maternitatii, apararea sanatatii minorilor, vaccinuri si profilaxie, ajutor pentru a preveni cura si reabilitarea consumatoriilor de droguri cursuri de formare/aducerea la zi ca specialist in industria alimentatiei (L.R. 11/2003). Legitimatia cu codul STP este temporara (6 luni) si se poate reinnoi. Participarea la cheltuieli este la fel ca cea pentru cetatenii italieni.

Cum se obtine legitimatia cu codul STP

- Legitimatia cu codul STP este eliberata la prima vizita medicala ceruta. Operatori care dau asistenta la un cetatean extracomunitar cu legitimatia STP nu trebuie sa anunte autoritatiile competente.

Cetatenii extracomunitari prezenti in Italia cu **permis de sedere turistic** (permesso di soggiorno per turismo), NU au dreptul la inscrierea la Serviciul Sanitar National. Toate ingrijirile sanitare sunt facute cu plata la Agentiile sanitare in functie de tarifele in vigoare.

Cetatenii din Uniunea Europeana, temporar in Italia sunt in posesia legitimatiei Europene de asigurare de boala sau a unui certificat provizoriu inlocuitor, au dreptul la ingrijiri medicale necesare, cu acces direct, inclusiv ingrijirile pentru femeile insarcinate, sau care nasc.

Straini care au regular permis de sedere (comunitari si extracomunitari) care nu sunt incadrati printre cei care sunt inscrisi obligatoriu la Serviciul Sanitar National, trebuie sa se asigure contra riscului de boala, accidente si impotriva sarcinii, facind o speciala asigurare cu institutul de asigurare italian sau strain valabila pe teritoriul national sau prin inscrierea facultativa la Serviciul Sanitar National, valabila si pentru familiari intretinuti.

ASISTENTA SANITARA A FEMEII SI COPILULUI (ALLE DONNE E AI BAMBINI)

PENTRU FEMEIA

Daca sunteti inscrise la Serviciul Sanitar National, se pot face vizite de specialitate, analize de laborator, si alte tipuri de examene: (ex. ecografie, colonscopie, radiografie) in **policlinica de circumscripția si spital** (poliambulatori distrettuali ed ospedalieri) si in **centrele de consultatie familiala** (consultori familiari); pentru a putea avea acces, este nevoie de o cerere a medicului de familie, sau au unui medic specialist a Serviciului Sanitar National si este necesara rezervarea.

La Centrele de consultatie familiala, se poate merge direct, chiar daca nu se poseda un permis de sedere (a se consulta paragraful despre legitimitatea cu cod STP).

In aceste Centre sunt asigurate, facand rezervatia, cu acces liber, controalele ginecologice, informatii obstetrice, asistenta psihologica si sexuologica (in legatura cu relatiile afective si legate la sfera sexuala). Sunt garantate cai asistentiale pentru femeia gravida, si dupa nastere, intreruperea voluntara a sarcinii, adolescenta, anticonceptionalele, menopauza si este prevazuta activitate de educatie sanitara.

La policlinici vin asigurate, cu rezervare, si cu acces liber (fara trimeterea medicului) vizite la dentist si examenul visus.

Este posibil de a efectua, la Centrele de Consultatie Familiala, la Serviciile de Sanatate publica si la Cabinetele de Boli Infectioase, vizite si examene pentru a preveni si pentru a trata boli infectioase ca tuberculoza, hepatita si bolile sexuale.

Pe langa aceasta, in Centrele de Consultatie Familiala sunt de mult timp instituite **locuri pentru Femeile imigrate si copii lor** unde personalul, majoritatea feminin se ocupa de asistenta femeilor recent imigrate si care au doar legitimitatea cu codul STP (strain temporar prezenti). Acest spatiu este dedicat femeilor care nu cunosc bine limba italiana si organizarea serviciilor sanitare; aici se poate accesa fara trimeterea de la medic; prezenta mediatorilor culturali (mediatrici culturale) are functia de a usura relatia cu femeia si copii care se adreseaza la acest serviciu.

In acest Spatiu sunt efectuate, pentru femeia, aceleasi vizite si aceleasi

prestatii pentru protejarea sanatatii care sunt facute in Centrul de Consultatie Familiara si pentru copilul aceleasi activitati facute in Pediatria Comunitatii. In unele provincii (ex. Parma si Reggio Emilia) aceste Locuri de sanatate pentru imigratii sunt deschise si pentru barbati si pentru femei care nu au permisul de sedere pentru asistenta sanitara de baza si la care persoanele se pot adresa pentru a cere retete sau prescrieri pentru examene.

Sarcina (Gravidanza)

In caz de sarcina, in Italia toate femeile inscrise la Serviciul Sanitar de Sanatate sau in posesie de legitimatia cu cod STP, au dreptul de a beneficia de controale sanitare gratuite prevazute la nivelul national pentru fiecare luna de sarcina (vizite specialiste, analize de laborator, analize instrumentale), daca sunt efectuate in structuri publice si private demne de incredere.

Daca inca nu se poseda un act in regula, prezintand un certificat medical care sa dovedeasca sarcina, se poate cere la Questura un permis de sedere pentru motive de sanatate, valabil pentru permanenta in Italia in perioada sarcini si pentru 6 luni succesive la nasterea copilului.

Copilul care se naste trebuie sa fie inregistrat la primaria in timp de 10 zile de la data nasterii.

In caz de dificultati economice, daca se poseda un permis de sedere si nu sunt prezente venituri economice pentru maternitatea, se pot cere serviciile sociale a Primariilor si a Provinciilor, alocati economice si inainte de a naste copilul, pentru o perioada de maxim 5 luni, si pentru o perioada succesiva la nasterea copilului. In caz de varsarea contributiei pentru tutela previdentiala a maternitatii, va puteti adresa la INPS pentru a cere, in timp de 6 luni de la nasterea copilului, o alocatie de maternitate.

Daca sunteti singure, Serviciilor sociale va pot ajuta si in cautarea unei locuintei si pentru perioada sarcinii si pentru faza succesiva la nasterea copilului, si pot usura acceptarea copilului la cresa.

Daca se hotareste de a nu tine copilul care trebuie sa se nasca sau care deabea s-a nascut, legea italiana permite de a nu-l recunoaste in momentul nasterii si de a il lasa in spital, fiind in asa fel anonim (anonimato) numele mamei, sanatatea si viata copilului. In momentul internarii se poate hotari de a nu declara generalitatile si de a nu arata actele de identitate. In momentu

>Servicii pentru sanatatea femeilor imigrate

nasteri trebuie specificata intentia catre obstetriciana de a nu recunoaste noul nascut, care va fi inregistrat la primarie ca si „nascut de la o femeie care nu permite de a fi nominata”.

Copii lasati in spital, de obicei, gasesc destul de repede o familie. Considerand ca hotarirea de a lasa copilul in spital este definitiva, pentru a cere sfaturi sau ajutor, este important de a lua contact cu asistenti sociali in serviciu in spitalul sau prezenti pe teritoriu.

Daca se hotareste de a nu duce pana la capat sarcina, in Italia legea 194/78 permite de a se proceda cu intreruperea voluntara (interruzione volontaria) a sarcinii care trebuie facuta in timp de 12 septamani si 5 zile de la data conceperii; in aceasta perioada este necesar de a se adresa la un Centru de Consultatie Familiara sau la doctorul de incredere cu actul de identitate si cu un test de sarcina pozitiv efectuat la un laborator de analize. Medicul, dupa ce a efectuat vizita si interviul de aprofundare, daca decizia femeii ramane irevocabila, elibereaza un certificat cu care se va putea executa operatia, care va fi facuta in spital.

Screening oncologic

Programele de screening pentru prevenirea tumorilor (prevenzione dei tumori) la gatul uterului, a saniilor si a colonului rect sunt promovate de catre Regione Emilia-Romagna, sunt gratuite si permit de a se ajunge la diagnoza (si la tratament) precoce (diagnosi precoce) de unele patologii tumorale prin ajutorul unelor teste usoare precum pap-testul, mamografie si cercetarea sangelui ocult in fecale.

Femeia va fi primita la Centrele de Consultatie Familiare si Centrele Screening Oncologice si va putea efectua si controalele prevazute in campaniile regionale de screening:

- **pap-test:** este examenul pentru prevenirea tumorilor la gatul uterului si este efectuat la fiecare trei ani pentru femeile intre 25 si 65 de ani;
- **mamografie:** este examenul pentru diagnoza precoce a tumorii saniilor si este efectuat la fiecare doi ani pentru femeile intre 50 si 70 de ani;
- **testul pentru sangele ocult in fecale:** este examenul pentru prevenirea tumorii la colon-rect pentru persoanele intre 50 si 70 de ani.

PENTRU COPILUL (PER IL BAMBINO)

Vaccinul este obligatoriu (vaccinazioni obbligatorie) si recomandat si se poate efectua la Pediatria Comunitatii. Pe langa aceasta, in colaborare cu pediatrii liberi alesi, si **Pediatria Comunitatii** cu sediul la policlinici elibereaza certificate pentru diete speciale pe perioada de frecventa scolara a copiilor, scutirea totala sau partiala a activitatii fizice si readmiterea la scoala dupa boliile infectioase.

Sunt gratuite si vizitele specialiste si alte controale la cabinetele de consultatii a pediatriei comunitatii cit si vaccinurile recomandate care se fac la serviciile de vaccin.

Pentru copii straini care nu au permisul de sedere, si care nu au un pediatru de incredere, Pediatria Comunitatii se va ocupa si de vizitele medicale de control.

Daca copii sunt inscrisi la Serviciul Sanitar National, cu cererea de la pediatru la libera alegere, se poate avea acces la vizite specialiste si la examene de laborator si la examele cu instrumente la Policlinica zonei sau la spital. Aceste sunt gratuite pana la varsta de 6 ani daca venitul familial este inferior la € 36.151,99.

Pentru a cunoaste adresele si sediile policlinicilor si ale Consultoriilor Familiare, ale Pediatriei de Comunitate, si ale Centrelor de Screening se poate telefona la **Numarul Verde** (Numero Verde) care este gratuit al **Serviciului Sanitar Regional 800 033 033**. Se poate suna si de la telefon fix si de la telefon mobil. Operatori calificati raspund in fiecare zi lucratoara de la 8,30 la 17,30, si sambata dimineata de la 8,30 la 13,30.

Oportunitatile formative si de dezvoltare profesionala

Cresterea copiilor, ingrijirea bolnavilor, asistenta batraniilor, a fost intotdeauna o ocupatie a femeilor din toata lumea care s-au dedicat in mod gratuit in interiorul familiei sale sau in orice caz in mediul lor domestic.

Asistenta efectuata propriilor familiari nu are nevoie de o pregatire speciala incit intervin cunostintele derivate din legaturi afective si de la impartirea unei istorii comune.

Cind, insa, cura este asigurata ca si o munca platita in privinta persoanelor straine a familiei, cu grave infirmitati sau invalizi (a caror familii nu reusesc sa se descurce), trebuie sa fie profesional calificata si cu ajutorul anumitor cursuri de formare.

Este cu atat mai necesar in cazul in care asistenta familiala se afla intr-un context profesional afara din propria tara de origine si deci afara din contextul cultural, afara din propriile traditii si obiceiuri si in contact cu stiluri de viata (stili di vita), si stiluri alimentare, de ingrijiri care nu sunt cunoscute; cu probleme, boli si incapacitati noi, de multe ori complexe (ca boala Alzheimer sau dementa senila (demenza senile) sau cu alte boli cu care pana acuma nu s-a intrat in contact.

Activitatea de asistenta cere particulare cunostinte si abilitati de asistenta pentru a ajuta persoana asistata in timpul miscarilor sale, in igiena personala, in a preveni anumite riscuri, in stimularea capacitatiiilor ramase. Dar sunt necesare si competentele relationale pentru a instaura un raport corect cu persoana care este asistata si cu familia sa, favorizand cunostinta si increderea reciproca si pentru a fi in stare de a intelege mai bine nevoile care nu intotdeauna sunt exprimate clar.

Trebuie sa se fie constienti ca trebuiesc invatate unele lucruri si este necesar de a recunoaste ca se are nevoie de ajutor pentru a asigura o asistenta de calitate, mai ales cind trebuie asigurata o buna igiena personala unei persoane batrane blocata la pat; a asita persoanele batrane cu grave probleme de miscare, a ingriji persoanele cu boala Parkinson sau cu dementa senila, este semn de inteligenta, de seriozitate, sens de raspundere (responsabilità) si motivatie pentru propria munca.

Deci nu trebuie sa existe teama cind trebuiesc semnalate propriile nevoi de formare si dorinta de a frecventa un curs pentru a putea avea o asistenta la domiciliu care ajuta efectuarea cu mai multa competenta propria activitate.

Desigur și persoana bătrână, cit și familiarii, sunt primele persoane de la care se învață dar și de la asistenții medicali, operatori socio-asistențiali, medici curanți, care vin să asiste bolnavul la domiciliul și sunt disponibili de a da informații și indicații utile pentru a îmbunătăți calitatea propriei asistente.

Prima exigentă formativă este limba: învățarea **limbi italiene** (lingua) nu este numai un drept dar este și o obligație, deoarece nu se poate face asistentă, nu se poate asculta, nu se poate face companie, nu se pot citi instrucțiunilor la medicamente, nu se poate stabili o relație, dacă nu se cunoaște limba, pentru că aceste activități fac parte din munca de a cura și a nu cunoaște limba înseamnă că nu se face bine propriul serviciu.

Este indispensabil să se facă un efort personal nu doar pentru exigentele de muncă, pentru că a cunoaște limba italiană ajută de a se simți parte integrantă a acestei țări și integrarea în țesutul social.

Spre norocul, sunt efectuate cursuri de limba italiană gratuite pentru străini, organizate de Primărie, de Sindicate, de asociații și de Institute de formare. (a se consulta lista anexată)

În ceea ce privește **formarea profesională** (formazione professionale), cea adevărată, Regiunea Emilia-Romagna a organizat un parcurs formativ cu o durată de 120 de ore pentru calificarea de asistentă familială privată, pe baza căruia centrele de formare profesională organizează cursuri în multe Provinciile. Condiția pentru a se putea înscrie, este minimă cunostința limbi italiene pentru a fi în măsură de a participa la lecții.

Parcursul formativ este împărțit în 6 Unități Formative Capitalizabile, adică formulare separate care înfruntă principalele probleme asistențiale și care arată orientarea în situația socială și a serviciilor locale, principiilor de etică profesională, precum comunicarea corectă, asistentă persoanelor care nu sunt autonome în mișcări și în igiena personală, cum se pregătește mâncarea combinând gusturile personale cu exigentele nutriționale, cum trebuie ajutată persoana în timp ce mănâncă și cum trebuie asigurată igiena casei.

Parcursul formativ ține cont de diferențele exigente și de diverselor cunostințe ale persoanei la care este adresat în particular de puținul timp disponibil pentru a se dedica la activități formative în afara locului de muncă. Pentru acest motiv sunt prevăzute flexibilități de orar și posibilitatea de a face până la 30% din orele de curs prin modalitatea de a obține un tutor individual și de a învăța la domiciliu.

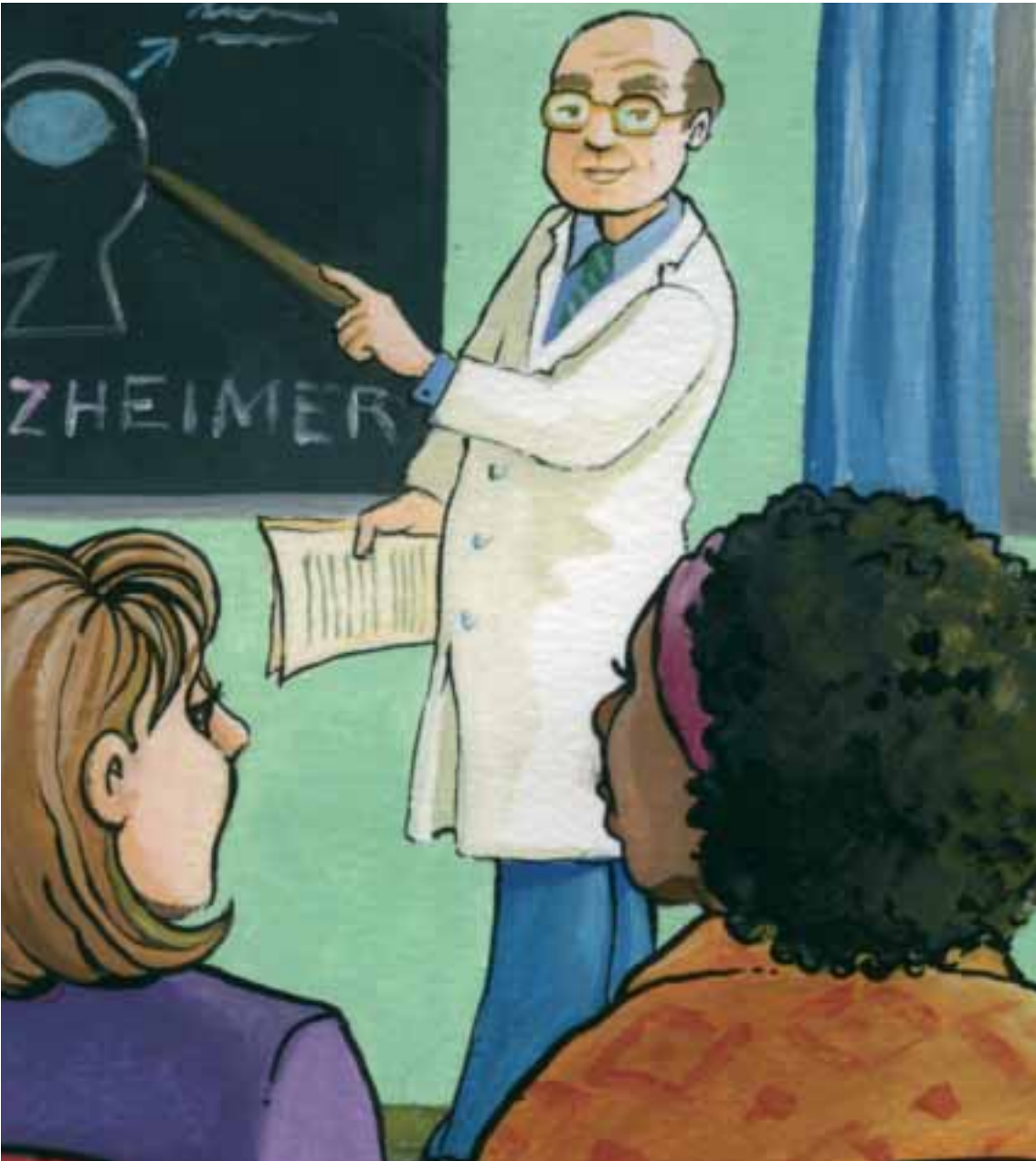
>Oportunitatile formative si de dezvoltare profesionala

Frecventarea acestui curs regional da dreptul de a avea o „declaratie de competenta” (care dovedeste orele de formare si ceea ce s-a invatat) si recunoasterea **creditelor formative** (credite formative), un fel de punctaj care dovedeste formatia facuta. Aceste credite se pot folosi, in special, pentru a avea acces la parcursul formativ pentru Operator Socio-Sanitar (OSS), o figura profesionala difuzata in serviciile de asistenta batraniilor, in structurile rezidentiale pentru batrani (Case protejate, RSA), in centrele diurne, in cooperativele sociale, dar si in spitalele si in casele de cura.

Pe langa aceasta, regiunea a finantat alte initiative de formare, in general realizate de Primarii, care prevad cursuri de baza scurte (cu eliberarea unui atestat de frecventa), promovarea pe intregul teritoriul regional a punctelor de informare, orientare, si consultante pentru asistenta privata la domiciliul pentru asistentele familiare dar si pentru familiile persoanelor asistate si interventii de sustinere individuala cit si in mici grupuri de ajutor la domiciliu. In multe zone se realizeaza experiente de formare cu ajutorul unui tutor la domiciliul, care este garantat de Serviciilor de asistenta batraniilor din provinciile Modena, Reggio Emilia si Parma.

Modalitatea formativa a unui **tutor domiciliat** (tutoring domiciliare), care permite invatarea practica a asistentelor familiare din partea unui operator expert in asistenta domiciliara, este o ocazie pentru asistentele care nu frecventeaza cursuri de formare, si permite de a sustine in orice caz calitatea curelor domiciliare pentru persoanele batrane care sunt asistate la domiciliul.

Tutorul domiciliat are o functie de ghid, de invatare personalizata si de o prezenta pe locul munci mai ales pentru a infrunta problemele initiale de adaptarea situatiilor asistentiale de o anumita complexitate si in acelasi timp este si un punct de refer important pentru toate exigentele care au legatura cu adaptarea sociala si cu cunostinta teritoriului.

Realizarea a fost facuta de catre regiunea Emilia-Romagna – Directia Generala Sanatatii si Politica Sociala - Serviciul Planificarii si Dezvoltarii Srviciilor Sociale si Socio-Sanitare – Domeniul Persoanelor Batrane si cu Handicap – in contextul initiativelor proiectului integrat pentru a sustine emersiunea si calificarea muncii asistentelor familiare in favoarea persoanelor batrane si cu Handicap.

Testul acestei brosure a fost elaborat in colaborarea cu:

- **Rebeca Bellosso** - Mediator lingvistic-cultural – Asociația Trama di Terre di Imola (BO)
- **Michela Bragliani** - Serviciul de Asistenta Distrectuala Planificare si Dezvoltare a Serviciilor Sanitare – Regiunea Emilia-Romagna
- **Antonella Carafelli** - Psihologa/Psihoterapeuta – Consulenta a Proiectului regional Demente
- **Elena Castelli** - Serviciul de Asistenta Distrectuala Planificare si Dezvoltare a Serviciilor Sanitare – Regiunea Emilia-Romagna
- **Andrea Facchini** - Serviciul Politica pentru Primirea si Integrarea Sociala – Regiune Emilia-Romagna
- **Saadia Lafhimi** - Mediator lingvistic-cultural – Comisia pentru Egale Oportunitati Mosaico Zona Bazzanese (BO)

- **Maria Lazzarini** - Serviciul de Asistenta Distrectuala Planificare si Dezvoltare a Serviciilor Sanitare – Regiune Emilia-Romagna
- **Adelmo Mattioli** - Director INCA (Institut National Confederal de Asistenta – CGIL) – sediul regional
- **Franco Mosca** - Responsabil Observatorului Imigratiei – Provincie de Ferrara
- **Vittoria Pastorelli** - Serviciul de Asistenta Distrectuala Planificare si Dezvoltare a Serviciilor Sanitare – Regiunea Emilia-Romagna
- **Manuela Piazza** - Responsabil Activitatilor Asistentiale – Tutor domiciliari – Primaria din Parma (PR)
- **Ebe Quintavalla** - Coordinatorul Proiectului Madreperla – Reggio Emilia
- **Adele Tonini** - Medic – sexuologa - Spatiul Sanatatii Imigrantilor AUSL din Parma
- **Rita Turati** - Sindicatul Pensionariilor Italiani – CGIL regional
- **Patrizia Vaccari** - Asistenta Sociala – Profesor la cursuri pentru Tutor domiciliari – Primaria din Parma
- **Paola Vitiello** - Responsabil a Centrului de Ascultare Migrantilor a CARITASului din Bologna

Relatorul proiectului:

- **Simonetta Puglioli** - Serviciul de Planificare si Dezvoltare a Serviciilor Sociali si Socio-Sanitari – Regiunea Emilia-Romagna

Traduceri, imagini si imprimari facute de:

Tracce s.r.l.

Brosura, in italiana si tradusa in: rusa, poloneza, romana, araba, albaneza, engleza, franceza si spaniola, va putea fi consultata in situl Internet:

<http://www.emiliaromagnasociale.it/wcm/emiliaromagnasociale/home/anziani.htm>

